

מסרד החגור והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

תצוה (תשכ"ח)

כ"ח. בגדי כהונה

א. שאלה כללית:

ר' משה אלשיך במנוא לפרשתנו:

אחרי ראות משה את כל מעשה המשכן כי נורא הוא, לעשות לו מקדש לשכון יח אלוקים בתוכנו, ויצוה את עמו "קחו לו תרומה ואל בצלאל ואהליאב וכל איש חכט לב לעשות ארון מזורה שלחן וכל כלי המשכן ואהלו ומכסהו; ואת אהרן ובניו לכהן לפניו - הלא יתחמץ לבבו לומר: "מה זאת עשה לי אלוקים, כי אין לי חלק בדבר הגדול הזה!" ומה גם כי הוא היה העתיד להיות כהן ואהרן לוי, ונתחלף הדבר בשליחות מצרים. על כן לדבר על לבו ולנחמו בא האלוקים ואמר: ... ואתה, משה, אל תחוש, כי חלקך גדול מכולם, כי הלא שלמות כלם על ידך הוא, כי ע"י מה שאתה תצוה את בני ישראל בכל מצוות, וגם במה שיקחו אליך שמן וכו', יזכו שעל ידי כך יועיל להעלות נר תמיד, כמו שיתבאר לחאיר להט לעה"ב, אך בלעדך לא היו זוכים לכך. זהו על כללות ישראל.

ומה שתקנא על אהרן ובניו שהם כהנים ולא אתה, גם שלמותם ממך היא, כי "ואתה הקרב אליך את אהרן וכו' ועל ידי "הקרב אליך" יזכור. וגם חבגדים אין בהם כח לקדשם לכהן, אם לא על ידך, כי "ואתה תדבר אל כל חכמי לב ועשו... לקדשו" על ידי מה שיהיה על ידך.

מחי הזרות הסגנונית בפרשתנו שעליה מבוססים דבריו?

ב. ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת.

ג. ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתינו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי.

מלבי"ם ב ד"ה ועשית בגדי קדש:

הנה הבגדים שצוה לעשות היו כפי הגלוי בגדים חיצוניים, שיספר ענינם, איך עשו אותם האומנים במלאכה, אבל באמת היו מורית על בגדים פנימיים שיעשו כהני ה' להלביש בהם את נפשותיהם בדעות ובמדות ובחכונות טובות שהם מלבושי הנפש, ומלבושים אלה לא עשו האומנים, וצוה ה' אל משה שהוא יעשה בגדי קדש אלה, היינו ללמדם תקון נפשותיהם ומדותיהם באופן שילבישו הוד והדר את נפשם הפנימית. ופירוש "ועשית בגדי קדש לכבוד" - כי התבאר אצלנו בכל מקום שגפוש האדם נקראת בשם "כבוד" בכתבי הקדש (כמו שב' תהליט ל' י"ג "למען יזמרך כבוד") - תעשה בגדי קדש שבם יתלבש הכבוד שהיא הנפש.

ד"ה ואתה תדבר:

אולם הבגדים החיצוניים, שהט ירמזו על בגדי הפנימיים זה תעשה ע"י האומנים הבקיאים במלאכה, אולם גם אומנים אלה צריך שיהיו חכמי לב, שכבר בארתי בפירוש ספר משלי* כי "חכט לב" הוא מדרגה גבוהה מאד, כי "החכט" הוא המתנהג ע"פ חוקי החכמה ובכל זאת יש לו עדיין מלחמה פנימית עם היצר, אבל "חכט לב" הוא שהחכמה שבה להיות קנין בגפשו ומסלאה את כל בתי נפשו. ועל זה אמר: "אשר מלאתינו רוח חכמה" הוא פירוש לחכמי לב, מי שרוח חכמה ממלאה את כל לבו, ולא נמצא בלבו מקום ריק לתאוה וליצר ולמחשבות מתנגדות אל החכמה. וחכמי לב אלה יעשו את בגדי אהרן לקדשו, כי הם יבינו על מה ירמזו הבגדים האלה.

1. מה הוא הקשי שבפסוקינו (דלעיל) הסיושב בדברי המלבי"ם?
2. התוכל לישב קשי זה בדרך אחרת ע"פ הפסוק בראשית ל"ט כ"ב?
3. היכן מצינו בדברי הנביאים ראייה למה שאמר המלבי"ם "שלבישת בגדים" סמל היא "לחלבשת הנפש בדעות ובמדות"?

* משלי י' ח' חכט לב יקח מצוות

"החכט" הוא מי שמתנהג כפי חוקי החכמה. אולם כבר התבאר שטבע יצר הלב מתנגד אל החכמה וכל אדם יש לו מלהמה תמידית עם יצר לבו והאוותיו, אשר יביעוהו אל הפך מדרך החכמה. והאיש אשר כבר הורגל בדרך החכמה עד אשר שבה אצלו טבע שניה, והלב, שהוא הכח המושל שבו, לא יתעורר עוד אל הרע כלל, זה נקרא בשם "חכט לב".

ג. ג ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן.

ר' משה חפץ: מלאכת מחשבת:

הכתוב "ואתה תדבר" אינו צווי אלא הגדת דברים ודבוק אל שלפניו בסמוך, "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך", בגדים אשר ישרתו בהם, לאהרן אחיך, אשר הונף ואשר הורם מאת שאר העם בחכמה ובמעלה ביום כהונתו לכבוד ולתפארת לשרת לפני המלך הקב"ה "לקדשו לכהנו לי", וחכמי לב הם יהיו העושים במלאכה - אין ספק שיהיו שלמים בתכלית היופי.
על כן צריך אתה לדבר אל כל חכמי לב ולהזהירם, כי אני מלאתי אהרן רוח חכמה ומלאכתם תשרת איש חכם הרזים כמוהו והזהרת אתה על כן, שיפשפו במעשיהם ולא יצא מתחת ידם דבר שאיבו מתוקן ומקובל, שבאזהרה זו ישתדלו ועשו את בגדי אהרן נאים ומתוגנים אל איש כערכו.

סדרש לקח טוב:

מנהגו של עולם כלי ריקם מחזיק, כלי מלא אינו מחזיק, אבל מי שאמר והיה העולם כלי מלא מחזיק, שנאמר "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה" וכן הוא אומר (דניאל ב' כ"א) "יהב חכמתא לחכימין".

1. מהו הקשי בפסוקנו שמישבו מדרש לקח טוב ומהו הקשי שמישבו בעל מלאכת מחשבת?
2. הסבר את הרעיון המבוטא בדברי המדרש!
3. במה שונה בעל מלאכת מחשבת מפירוש המדרש (ומפירוש רב פרשנינו) בתפישתו את פסוקנו?
4. x במה שונה בעל ה**באור** (הרמב"ן) בפירושו מפרוש בעל מלאכת מחשבת: הבאור! ד"ה ועשו: שיעשו?

ד. אברבנאל מקשה:

"ואתה תדבר אל כל חכמי לב... והם יקחו את הזהב...". כי מה צורך היה להקדים זה לצווי בגדי הכהנים? והנה לא זכר כזה בארון ובכרובים ולא בשולחן ובמזבח; וידוע שהאומנים יעשו אותם ויקחו הדברים הצריכים לעשותם! x נסה לענות על קושייתו!

ה. שאלות ברש"י

1. ד"ה בגדי קדש: מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם.
 - xx (א) מה קשה לו?
 - x (ב) איך מפרש רש"י את הסמיכות של "בגדי קדש" בפסוקנו, האם הוראת הסמיכות הזו כהוראת אחת הבאות:
 - בר' י"ט אנשי סדרם
 - בר' מ"ה ל"ב אנשי מקנה
 - בר' מ"ו ר' אנשי חיל
 - יהושע ה' י"ד אנשי העיר
 - xx (ג) מדרך רש"י לפרש מלה קשה או צרוף מלים עם הופעתם הראשונה למה לא פרש רש"י "בגדי קדש" בפ' ב'?
 - x מניין שה"חשב" הוא חגור?
 - 2. ז' ד"ה שתי כתפות: הסינר מלמטה וחשב האיפוד היא החגורה וצמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים ומגבו של כהן היו מחוברות בחשב...
 - 3. ה' ד"ה וחשב אפודתו: וחגור שעל ידו הוא מאפוד ומתקנהו לכהן ומקשטו.
 - 4. ל"ב ד"ה לא יקרע: כדי שלא יקרע והקורעו עובר בלאו; שזה ממנין לאווין בתורה, וכן (כ"ח כ"ח) "ולא יזח החשן מעל האפוד", וכן (כ"ה ט"ו) "לא יסורו ממנו", הנאמר בבדי הארון. מקורו של רש"י יומא ע"ב ע"א: אמר ר' יהודה: המקרע בגדי כהנים לוקה, שנאמר "לא יקרע". מתקיף ליה ר' אחא בר' יעקב: "ודילמא הכי קאמר רחמנא: נעביד ליה שפה כי היכי דלא יקרע?!". מי כתיב "שלא יקרע"? ואמר ר' ארון לוקה. מתקיף ליה ר' אחא בר' יעקב: "ודילמא כי קאמר רחמנא חזקינהו ועבדינהו שפיר. כדי שלא יזח, ולא יסורו?!".
- (א) מה בין "אפוד" ל"אפודה"?
- (ב) למי מוסב הכנוי של "אפודתו"?
- xx (א) למה אין רש"י מפרש כבמקומנו "כדי שלא" גט בפ' כ"ה ט"ו, וגט בפ' כ"ח כ"ח?
- (ב) מקשה בעל נחלת יעקב על רש"י: היאך פרש חרב לבי תרי, שפירוש הכתוב שלא יקרע וגם הוא מענין לאווין, ואלו התם (בגמרא) משמע, שאם פרושו כדי שלא יקרעם אז אינו בענין של לאווין? xx ישב קושייתו!